

Bergendi-Rácz Diána: Kitekintés a megvizsgálási kötelezettség és az árukifogásolás rendszerére a Bécsi Vételi Egyezményben és a Polgári Törvénykönyvben

Mai felgyorsult világunkban a kereslet-kínálat határozza meg az emberek mindennapi életét. Ez nemcsak a fogyasztói minőségre van hatással, hanem a tőlük „függő” nemzetközi kereskedelemben résztvevő felek szerződéses kapcsolatára is. A kereskedelem alapja egyrészt a szerződésszerű áru szolgáltatása, másrészt annak szerződésben meghatározott ellenértékének átadása.¹ A szolgáltatás, mint az áru átadása a vevő részére és a vevő általi ellenérték megfizetés, számos elemből tevődik össze. Az egyik legfontosabb mozzanata, amely egyben a vevő részéről kötelezettség is, a szolgáltatott áru megvizsgálása és szükség esetén annak kifogásolása. Jelen tanulmány célja, eltekintve a téma történeti részének kimerítő tárgyalásától a terjedelmi korlátokra tekintettel, hogy a Bécsi Vételi Egyezmény (továbbiakban: Egyezmény) és a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (továbbiakban: Ptk.) szabályrendszerén keresztül bemutassa, a teljesség igénye nélkül, a vevő fent ismertetett, alapvető kötelezettségét.

Kötelező vizsgálat

A Ptk. az áru megvizsgálásának kötelezettsége tekintetében következetes: a jogosult késedelem nélkül köteles meggyőződni arról, hogy a szolgáltatás minősége és mennyisége megfelelő-e. A dolog átvétele során nem kell vizsgálni azokat a tulajdonságokat, amelyeknek a minőségét tanúsítják, vagy amelyekre jótállás vonatkozik. A szolgáltatás minőségének és mennyiségének megvizsgálásával járó költségek pedig a jogosultat terhelik.² Ebből egyértelműen megállapítható, hogy a szolgáltatás szerződésszerű teljesítése akkor válik ténylegesen szerződésszerűvé, ha annak ellenőrzését a másik fél, a jogosult (vevő) megtette és a megvizsgálás során a szolgáltatást, vagy az árut szerződésszerűnek találta.³ Tekintettel arra, hogy a szolgáltatás nyújtásának időpontjáig a kötelezettségek és költségek az eladó oldalán voltak, a szolgáltatás átvételétől kezdve a vevő oldalán lépnek fel. Ennek magyarázatát a Ptk. 6:1.§ (1) bekezdésében⁴ találjuk, amely egyértelműen rendezi, hogy kötelemként kell érteni „nemcsak a szolgáltatás teljesítésére vonatkozó kötelezettséget, hanem ugyanannak a szolgáltatásnak a követelésére irányuló jogosultságot is.”⁵ A Legfelsőbb Bíróság szintén erre a következtetésre jutott, amikor ítéletében kimondta, hogy szavatossági igény érvényesítésén alapuló jogviták elbírálásánál döntő jelentősége van a

használhatóság, a rendeltetésszerű használatra való alkalmasság vizsgálatának.⁶

A megvizsgálási kötelezettség szabályozásáról az Egyezmény a 38. cikkében akként rendelkezik, hogy „a vevő a körülmények által lehetővé tett legrövidebb időn belül köteles az árut megvizsgálni vagy megvizsgáltatni. Ha a szerződés kiterjed az áru elfuvarozására is, a vizsgálat az árunak a rendeltetési helyre való megérkezését követő időpontra halasztható. Ha az úton levő árut a vevő átirányítja, vagy anélkül küldi tovább, hogy ténylegesen lehetősége volna annak megvizsgálására és a szerződéskötés időpontjában az eladó tudott vagy tudnia kellett az átirányítás, illetve továbbküldés lehetőségéről, a vizsgálat mindaddig elhalasztható, míg az áru új rendeltetési helyére megérkezik”. A megvizsgálási kötelezettség az Egyezményben is elsősorban a 35. cikke szerinti „nem megfelelésekre” vonatkozik, ideértve a mennyiségi és minőségi hiányosságokat valamint az olyan szerződéses rendelkezéseket, amelyek eltérnek a hivatkozott cikkben foglaltaktól. A vevő vizsgálatának továbbá nemcsak az áruk minőségének, mennyiségének és jellemzőinek megfelelésére kell kitérnie, hanem arra is, hogy az árukat a szerződésben előírt dokumentáció⁷ kíséresse.⁸

A hiba észlelésére vonatkozó idő és a jogosulti kötelezettség elmulasztása

Az Egyezmény hivatkozott 38. cikke szorosan kapcsolódik ahhoz az időponthoz, amikor a vevő az Egyezmény 39. cikke szerinti hibát felfedezte és ésszerű időn belül nem jelezte ezt eladó részére.⁹ Az Egyezmény szerinti megvizsgálási kötelezettség elmulasztásának emiatt rendkívül súlyos következményei vannak: a vevő elveszti azt a jogát, hogy az áru szerződésszerűségének hiányára hivatkozzék, ha erről az eladót a szerződésszerűség hiányának megjelölésével, ésszerű időn belül nem értesíti, azt követően, hogy a szerződésszerűség hiányát felfedezte, vagy azt fel kellett volna fedeznie.¹⁰ Az ésszerű határidő¹¹ meghatározása tekintetében az Egyezmény csak objektív határidőt állapít meg a vevő részére, amely az áru átadásától számított két év.¹² Szubjektív elemként értékelhető a Bíróság megállapítása egy 2004-es kábel és vezeték adásvétel és szállítási ügyében hozott megállapításával, miszerint: „[...] a vizsgálathoz szükséges időtartamot az áruk illetve az áru javasolt felhasználása, valamint magának a vevőnek és az általános körülményeknek a vizsgálati helyszíne határozza meg. Ez tarthat néhány órát, vagy akár több hónapot is igénybe vehet, így a pusztán vizuális ellenőrzés és a szakértői személyzet alapos vizsgálata között változhat.”¹³

A magyar jogi terminológia szerint a jogosult a hiba felfedezése után késedelem nélkül

köteles a hibát a kötelezettel közölni.¹⁴ A polgári jogi szabályozás elsősorban a kötelezettnek írja elő a szolgáltatás szerződés szerű teljesítését, és őt sújtja annak elmaradása miatti szankciókkal. A Ptk. szövege azonban nem határoz meg határidőt, hanem előírja a megvizsgálási kötelezettséget, amelyet késedelem nélkül kell megtenni. „Az ellenőrzést az adott helyzetben általában elvárható módon, a lehető leghamarabb kell elvégezni.”¹⁵ A dolog átvétele során tehát nem kell megvizsgálni azokat a tulajdonságokat, amelyeknek a minőségét tanúsítják, vagy amelyekre vonatkozik a jótállás.¹⁶ A megvizsgálási kötelezettségen enyhít a Ptk., amikor a jogosult a másik fél nyilatkozata alapján bízhat a szerződés szerű teljesítésben. Erre például szolgálhat, ha a minőséget tanúsítják, vagy kötelezett jótállást vállalt a szolgáltatásra.¹⁷

„A Ptk. a kötelelem teljesítésének helyét főszabályként a kötelezettnek a jogviszony keletkezéskori telephelye – székhelye (lakóhelye) – tartózkodási helye sorrend szerint állapítja meg. A Ptk. ugyanakkor kifejezetten utal az eltérés lehetőségére, hiszen maga a Ptk. is tartalmaz ettől eltérő szabályt, például a pénztartozás teljesítésének helye tekintetében [6:44. §]. Ezen felül bármely jogszabály, így különösen a kötelemet létrehozó vagy szabályozó külön jogszabály is tartalmazhat ettől eltérő rendelkezést (a külön jogszabállyal történő eltérés lehetőségére a Ptk. sehol nem utal, abból a megfontolásból, hogy a Ptk. a jogszabályi hierarchiában nem foglal el olyan kiemelt helyet, hogy meghatározhatná más jogszabály tartalmát). A kötelelem teljesítésének helyére vonatkozó szabály ezenfelül diszpozitív [Ptk. 6:1. § (1) bekezdés], vagyis akkor érvényesül, ha a teljesítés helye tekintetében a felek eltérően nem állapodnak meg. Bár a kötelelem nem feltétlenül a felek megállapodása folytán jön létre, de a nem szerződéses kötelelmek esetén sincs akadálya annak, hogy a jogviszony alanyai a teljesítés helye tekintetében – jogszabályon vagy hatósági határozaton alapuló kötelelem esetén nyilván a kötelelem keletkezését követően – a 6:37. § szabályaitól eltérően állapodjanak meg. A Ptk. – eltérően a régi Ptk.¹⁸ 278. §-ának (1) bekezdésétől – elsődlegesen nem a kötelezett székhelyét (lakóhelyét) tekinti a teljesítés helyének, hanem a kötelezett telephelyét. Ennek a változásnak a háttérében a kereskedelmi szemlélet húzódik meg: a hétköznapi kereskedelmi forgalomban, külön telephelyet fenntartó egyéni vállalkozó, illetve több telephellyel, esetleg országos hálózattal rendelkező gazdasági társaságok esetén a teljesítés jellemzően a telephelyen, és nem a kötelezett lakóhelyén, illetve székhelyén történik.”¹⁹

Az Egyezmény a megvizsgálási kötelezettség tekintetében úgy vélekedik, hogy a vevő a körülmények által a lehető legrövidebb időn belül köteles az árut megvizsgálni vagy

megvizsgálatni.²⁰ A megvizsgálásra általában a vevő a teljesítés helyén köteles a lehetővé tett legrövidebb időn belül. Ez gyakorlatilag annyi jelent, hogy a vizsgálatot azonnal el kell végezni, ezzel is kiküszöbölve a felek közötti kialakult viszony rossz irányba, bizonytalanságba történő elmozdítását. Az Egyezmény 38. és 39. cikkei kimondják, hogy ha a szerződés kiterjed az áru elfuvarozására is, a vizsgálat az árunak a rendeltetési helyre való megérkezését követő időpontra halasztható. A vevő elveszti azt a jogát, hogy az áru szerződésszerűségének hiányára hivatkozzék, ha erről az eladót a szerződésszerűség hiányának megjelölésével, ésszerű időn belül nem értesíti, azt követően, hogy a szerződésszerűség hiányát felfedezte, vagy azt fel kellett volna fedeznie. A vevő minden esetben elveszti az áru szerződésszerűségének hiányára való hivatkozás jogát, ha legkésőbb az áru átadásától számított két éven belül a szerződésszerűség hiányát az eladóval nem közölte, hacsak ez a határidő nem ellentétes a szerződéses jóállás határidejével. A vevőnek tehát az ésszerű határidőn belüli igényérvényesítést kell szem előtt tartania. A fogyatékoság észlelését követően két év áll a vevő rendelkezésére, hogy eladó tudomására hozza azt. Itt lehetséges tehát pontosan elhatárolni, hogy meddig tart a dolog esetleges hibáiért az eladó felelőssége és honnan kezdődik a vevő kötelezettségvállalása.²¹ Az eladó nem hivatkozhat a 38. és 39. Cikk rendelkezéseire, ha a szerződésszerűség hiánya olyan tényekkel kapcsolatos, amelyeket ismert, vagy amelyek nem lehettek számára ismeretlenek, és amelyeket nem tárt fel a vevőnek.²²

Szemelvény a Kúria álláspontjából

A Ptk. álláspontja, hogy a szolgáltatásnak a teljesítés idején alkalmasnak kell lennie a rendeltetés szerinti célra.²³ A Kúria 1/2012. (IV.21.) PK véleményének²⁴ 1. pontjában kimondta, hogy „a kötelezett hibásan teljesít, ha a szolgáltatás nem felel meg a Ptk. 277. § (1) bekezdésében (hatályos Ptk. 6:34.§) meghatározott követelményeknek. Hibás a teljesítés akkor is, ha a szolgáltatás nem elégíti ki a rá vonatkozó konkrét minőségi előírásokban foglalt követelményeket, valamint, ha a kötelezett nem tesz eleget a szolgáltatáshoz kapcsolódó ún. járulékos kötelezettségeknek.” Az ehhez a ponthoz fűzött magyarázatában kifejti, hogy „a kötelezett a Ptk. 305. §-ának (1) bekezdése (hatályos Ptk. 6:157.§) szerint hibásan teljesít, ha a szolgáltatott dolog a teljesítés időpontjában nem felel meg a törvényes vagy a szerződésben meghatározott tulajdonságoknak. A felek ugyanis szerződésükben szabadon meghatározhatják a kötelezett által nyújtandó szolgáltatás minőségét, konkrét tulajdonságait. A szolgáltatásnak pedig elsősorban ezeknek a szerződéses minőségi követelményeknek kell megfelelnie²⁵.” A Kúria fenti véleményének 2. pontjában ezzel

kapcsolatban kifejti, hogy „a jogosultat a szerződéskötéskor nem terheli megvizsgálási kötelezettség. Ha azonban a szolgáltatás – köznapi értelemben vett – fogyatékoságát, hibáját a szerződés megkötésekor a jogosult ténylegesen ismerte, vagy azt a szolgáltatás jellege, természete (pl. használt dolgok) vagy a szerződéskötés körülményei alapján számításba kellett vennie, fel kellett ismernie, a kötelezett hibás teljesítése nem állapítható meg. A kötelezett ezért bizonyíthatja, hogy a jogosultnak a megkötött szerződés tartalma alapján a teljesítéskor milyen minőségű, milyen tulajdonságokkal rendelkező szolgáltatásra kellett ésszerűen számítania.” Példaként szolgálhat az az eset, amelyben a Legfelsőbb Bíróság ítéletével kimondta, hogy „a kötelezett mentesül a hibás teljesítés valamennyi következménye alól, ha bizonyítja, hogy a jogosult a hibát a szerződéskötés időpontjában ismerte, vagy azt ismernie kellett, ez utóbbi alatt értve azt, hogy a jogosultnak kellő gondossággal eljárva számítania kellett a szolgáltatott dolog teljesítéskori hibájára.”²⁶ A kellő gondosság körében a kommentár akként fogalmaz, hogy a „Ptk. 6:124. §-a általános követelményként írja elő, hogy a kötelezett köteles a jogosultnak átadni a szolgáltatásról szóló tájékoztató leírásokat és egyéb dokumentumokat. Emellett külön jogszabályok is konkrét előírásokat fogalmazhatnak meg az egyes szolgáltatásokhoz kapcsolódó járulékos kötelezettségekről. E járulékos kötelezettségek teljesítésének (használati, kezelési utasítások, árjelzők, minőségi tanúsítványok, megfelelőségi nyilatkozatok, kísérőokmányok stb. átadásának) elmulasztása szintén hibás teljesítést eredményezhet, még akkor is, ha maga a szerződéses szolgáltatás egyébként nem minőséghibás.”²⁷

Összességében megállapítható, hogy a vevő bona pater familias módjára előírt kötelezettsége az áru megvizsgálására nem egy véletlen jogalkotás eredménye. Tudatos, és a gazdasági és logikai lépcsőket alaposan elemző folyamat eredménye, amely figyelembe vette azt a körülményt, hogy a megvizsgálással nemcsak a vevő saját magát, de az eladó jogi és gazdasági helyzetét is könnyebbé teszi a hiba azonnali észlelésével és annak orvoslására való felhívásával. A gazdasági, valamint kereskedelmi gyakorlatot szemlélve, laikusként könnyen megállapítható, hogy habár a megvizsgálás költséges és időigényes folyamat a vevő és az eladó részére, ez a befektetett „energia” a fel nem tárt és később előforduló hibák miatti gazdasági károsodás mértékének csupán töredéke.

¹ Egyezmény 30. cikke és 53. cikke; Ptk. 6:34.§, 6:63.§, 6:123.§, 6:215.§,

² Ptk. 6:127.§

3[□] Kovács László: *Változások a szerződészegés szabályozásában I.*, Céghírnök, 2015/10., 3.

4[□] Ptk. 6:1.§ A kötelelem kötelezettség a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás teljesítésének követelésére.

5[□] Ptk. Kommentár HVG-Orac Jogkódex (utolsó frissítés: 2016. augusztus 15.)

6[□] Pfv.IX.21.195/2009.

7[□] Egyezmény 30. cikk: az eladó köteles, a szerződés és az Egyezmény előírásainak megfelelően, az árut szolgáltatni, az áru tulajdonjogát átruházni és az árura vonatkozó minden okmányt átadni.

8[□] UNCITRAL Az áruk nemzetközi értékesítéséről szóló ENSZ-egyezményhez kapcsolódó esetjogról szóló összefoglaló; 38. cikk magyarázat 3. pontja;
<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-38.html> (2018.03.17.)

9[□] UNCITRAL Az áruk nemzetközi értékesítéséről szóló ENSZ-egyezményhez kapcsolódó esetjogról szóló összefoglaló; 38. cikk magyarázat 2. pontja;
<http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/text/digest-2012-38.html> (2018.03.17.)

10[□] Egyezmény 39. cikk (1) bekezdése

11[□] A CISG Tanácsadó Testületének 2. számú véleménye az áruk megvizsgálási kötelezettsége és kifogásolási rendszere témájában az ésszerű határidő tekintetében abban állt, hogy az eset összes körülményét megvizsgálva kell meghatározni. Hozzátette, hogy az osztrák legfelsőbb bíróság 14 napban, a svájci legfelsőbb bíróság 1 hónapban határozta volna meg az ésszerű idő tartamát. Azonban ennek a kérdésnek az eldöntésére ezen vélemény mindenképpen hagyatkozik az eset összes körülményének kivizsgálása mellett az adott ország jogára. <http://www.cisg.law.pace.edu/cisg/CISG-AC-op2.html> (2018.03.23.)

12[□] Egyezmény 39. cikk (2) bekezdése: a vevő minden esetben elveszti az áru szerződésszerűségének hiányára való hivatkozás jogát, ha legkésőbb az áru átadásától számított két éven belül a szerződésszerűség hiányát az eladóval nem közölte, hacsak ez a határidő nem ellentétes a szerződéses jótállás határidejével.

13[□] Switzerland 11 February 2004 Appellate Court Bern (Wire and cable case)
<http://cisgw3.law.pace.edu/cases/040211s1.html> (2017.01.29.)

14° Ptk. 6:162.§(1) bekezdése

15° Bíró György, Farkas Attila László, Fuglinszky Ádám: *Polgári Jog, Kötelmi Jog – Első és Második rész*, Budapest, HVG-Orac Lap-és Könyvkiadó Kft., 2013, 212.

16° Ptk. 6:127.§

17° Bíró et al. 213.

18° 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

19° Ptk. Kommentár HVG-Orac Jogkódex (utolsó frissítés: 2016. augusztus 15.)

20° Egyezmény 38. cikkének (1) bekezdése

21° Szabó Sarolta: *A megvizsgálási kötelezettség és az áru kifogásolása a Bécsi Vételi Egyezményben*, Külgazdaság, 2007/5-6., 66-69.

22° Egyezmény 40. cikke

23° Ptk. 6:123.§

24° A hatályos Ptk. alkalmazása körében is megfelelően irányadónak tekintendő, valamint a meghaladottá vált határozatokról szóló 1/2014. Polgári jogegységi határozat 1. pontja szerint a hatályos Ptk. alkalmazása körében is megfelelően irányadónak tekinti.

25° Ptk. 6:34.§

26° Legf. Bír. Pfv. VII. 22.175/2010.; BH 2012.2.36.

27° Ptk. Kommentár HVG-Orac Jogkódex (utolsó frissítés: 2016. augusztus 15.)